

Κόμματα, κοινωνία πολιτών και ΜΚΟ στην μακρά ιστορική διάρκεια

▶ Γεράσιμος Μοσχονάς

10 Νοεμβρίου 2014

“Democracy, as it was developing at the beginning of twentieth century, acquired many of its characteristics from the “society of voluntary organizations” or the great popular movements that sprung up after the middle of the nineteenth century in both countries [Norway, Sweden]. [.....] It was a sort of democratization before democratization”.

Sejersted et al., 2011: 52–53

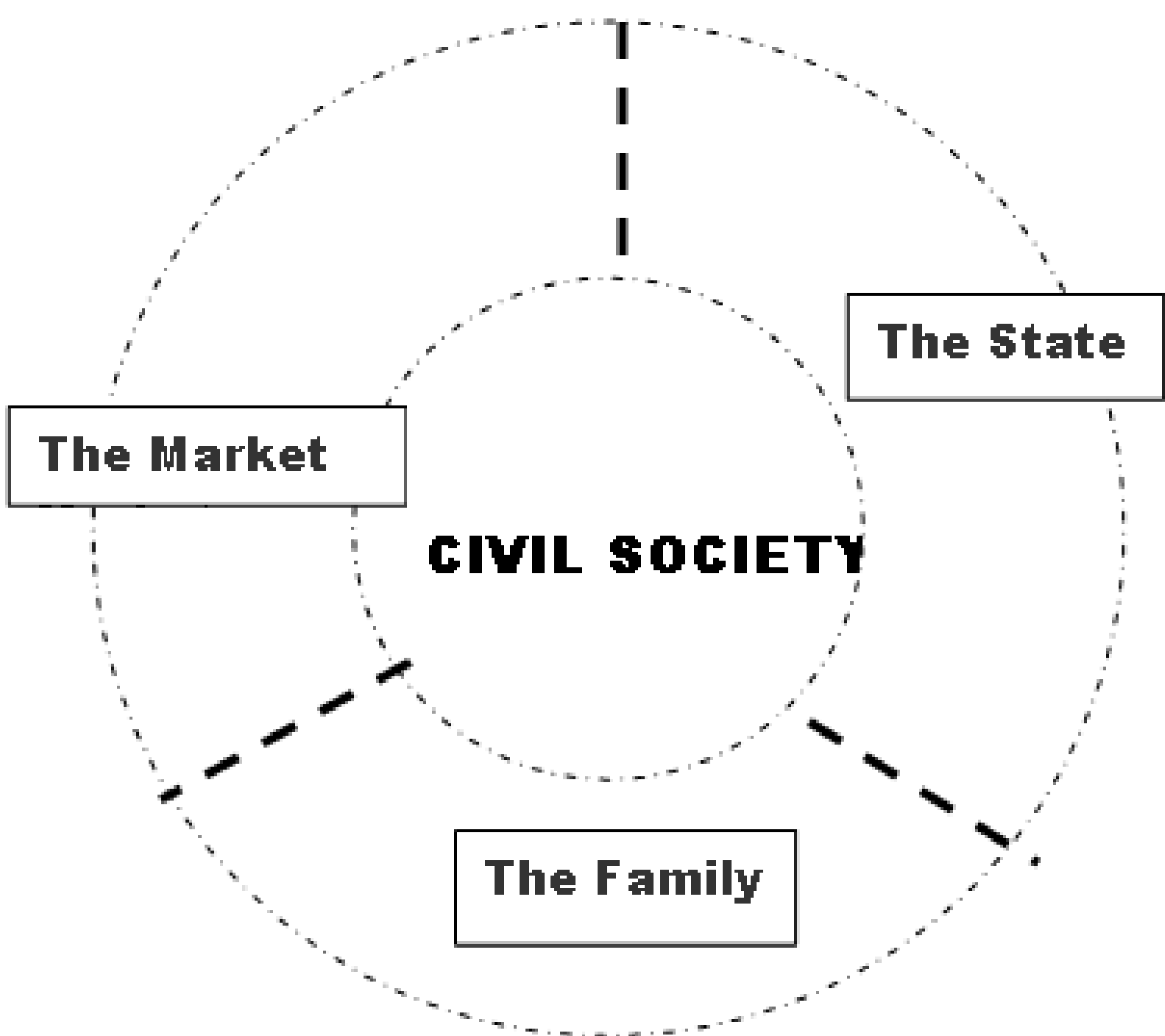
«Had German civil society been weaker, the Nazis would never have been able to capture so many citizens for their cause or eviscerate their opponents so swiftly»

Sheri Berman, 1997, p. 402

- ▶ "...nowadays, more people get organized in order to fulfill their own individual interests, while collective ideological movements [.....] have become weaker".
- ▶ Bo Rothstein, *Social Traps and the Problem of Trust*, 2005: 79.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ ΜΕ
ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Η κοινωνία πολιτών είναι ένα παλαιό φαινόμενο (1)

«Americans of all ages, all conditions, and all minds are constantly joining together in groups.[.....]

In America I came across types of associations which I confess I had no idea existed, and I frequently admired the boundless skill of Americans in setting large numbers of people a common goal and inducing them to strive toward that goal voluntarily».

Alexis De Tocqueville, *Democracy in America*, 1835, p. 595

Η κοινωνία πολιτών είναι ένα παλαιό φαινόμενο (2)

«The extraordinarily vigorous associational life of Wilhelmine and Weimar Germany was frequently commented on, so much so in fact that contemporaries spoke of the Vereinsmeierei (roughly, associational fetishism or mania) that beset German society and joked that whenever three or more Germans gathered, they were likely to draw up by-laws and found an association»

Sheri Berman, 1997, p. 407

Η κοινωνία πολιτών είναι ένα παλαιό φαινόμενο (2)

The German passion for forming organizations was so characteristic that it became the butt of several well-known satires, including Kurt Tucholskys classic poem "Das Mitglied" (The Member).

Sheri Berman, 1997, p. 407

Η κοινωνία πολιτών είναι φύσει (ακραία) πλουραλιστική

In addition to commercial and industrial associations in which everyone takes part, there are associations of a thousand other kinds: some religious, some moral, some grave, some trivial, some quite general and others quite particular, some huge and others tiny.

Alexis De Tocqueville, *Democracy in America*,
p. 595

Η κοινωνία πολιτών είναι φύσει (ακραία) πλουραλιστική

Americans associate to give fetes , to found seminars, to build inns, to erect churches, to distribute books, and to send missionaries antipodes. This is how they create hospitals, prisons, and schools. If, finally, they wish to publicize a truth or foster a sentiment with help of a great example, they associate.

Alexis De Tocqueville, *Democracy in America*, p. 595

Μια ισχυρή κοινωνία πολιτών συνδέεται θετικά με

- ▶ Καλύτερη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών
- ▶ Θεσμική ανάπτυξη
- ▶ Οικονομική μεγέθυνση
- ▶ Δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης
- ▶ Συλλογική ευημερία

(Αστέρης Χουλιάρης)

Η ισχυρή κοινωνία πολιτών: If men are to remain civilized

- ▶ "Of all the laws that govern human societies, one seems more precise and clear than all the rest. **If men are to remain civilized, or to become so, they must developed and perfect the art of associating to the same degree that equality of conditions increases among them**"
- ▶ Alexis De Tocqueville, *Democracy in America*, p. 595

Η κοινωνία πολιτών: είναι πάντα «καλή»; (παράδειγματα)

Γερμανία

- ▶ «the NSDAP rose to power, not by attracting alienated, apolitical Germans, but rather by recruiting highly activist individuals and then exploiting their skills and associational affiliations to expand the party's appeal and consolidate its position as the largest political force in Germany».

Sheri Berman, 1997

Η κοινωνία πολιτών: είναι πάντα «καλή»; (παράδειγματα)

- ▶ “In Scandinavia the idea of *folket* [the people] as a community became “a characteristically democratic force”. This stood in contrast to Germany, for example, where the same idea was mobilized for the glorification of dictatorship”.
- ▶ Sejersted et al., 2011: 52.

Η κοινωνία πολιτών: είναι πάντα
«καλή»; (παράδειγματα)

Ελλάδα

Το κυρίαρχο κοινωνιολογικό
μοντέλο:

ασθενής κοινωνία πολιτών –
ισχυρό κράτος – πελατειακό
μοντέλο διαμεσολάβησης

Η κοινωνία πολιτών: είναι πάντα «καλή»; (παράδειγμα)

Ελλάδα

Στην πραγματικότητα:

Μια κοινωνία πολιτών τομεακά ισχυρή χρησιμοποιεί την ισχύ της (και ορθόδοξα, μέσω συλλογικών δράσεων, και ανορθόδοξα, μέσω πελατειακών μηχανισμών) για την προώθηση τομεακών συμφερόντων σε βάρος του δημοσίου συμφέροντος.

Η κοινωνία πολιτών: είναι πάντα «καλή»; (παραδείγματα)

▶ Ελλάδα

- ▶ **"who wants to be a sucker"?**
- ▶ (Bo Rothstein, *Social Traps and the Problem of Trust*, 2005: 4)

Η κοινωνία πολιτών: είναι πάντα «καλή»;

- ▶ «Το πρόβλημα της κακής κοινωνίας πολιτών είναι περισσότερο σοβαρό για τους οπαδούς του civil society argument από όσο συνήθως αναγνωρίζεται, ακόμη και σε σταθερές δημοκρατίες όπως αυτή των ΗΠΑ» (Simon Chambers και Jeffrey Kopstein, “Bad civil society”, *Political Theory*, Dec. 2001, p. 838).
- ▶ – Πολλές εθελοντικές ενώσεις παράγουν «μαύρο» κοινωνικό κεφάλαιο, δηλαδή δυσπιστία και όχι εμπιστοσύνη (Rothstein, 2005:102). “Anti-social” capital.

Συμπεράσματα 1

Η κοινωνία πολιτών είναι ένα παλαιό φαινόμενο (όπως και η ανακάλυψη της Αμερικής). Η πρόσφατη εξαιρετική δημοφιλία των εθελοντικών οργανώσεων δεν πρέπει να αποκρύβει την ισχύ της κοινωνίας πολιτών του παρελθόντος.

Η κοινωνία πολιτών είναι ακραία πλουραλιστική. Ουδείς μπορεί να την αντιπροσωπεύσει.

Η κοινωνία πολιτών δεν είναι πάντα «καλή». Κρίνουμε και αξιολογούμε κατά περίπτωση.

Κόμματα και κοινωνία πολιτών: ασύμβατη σχέση;

Ιστορικά, τα κόμματα, τουλάχιστον κάποια από αυτά, λειτούργησαν ως ζωτικά τμήματα της κοινωνίας πολιτών. Εάν τα κόμματα είναι «αμφίβια» (συμμετέχουν και στο κράτος και στην κοινωνία), ιστορικά, ιδιαίτερα κατά την περίοδο 1875-1939, είναι συχνά (όχι, όμως, πάντα) πιο κοντά στην κοινωνία πολιτών παρά στο κράτος.

Κόμματα και κοινωνία πολιτών: ασύμβατη σχέση; Παραδείγματα

Αυστρία

«Μετά τις εκλογές του 1920 και μέχρι το 1934 την ομοσπονδιακή κυβέρνηση τη σχημάτιζε ένας συνασπισμός αστικών κομμάτων με τη συμπαγή αντιπολίτευση του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, το ποσοστό του οποίου κυμαινόταν από 40 έως 45%. Ήταν ένα καλά οργανωμένο κόμμα με 670.000 μέλη, πλήρη κυριαρχία στα συνδικάτα, και σε εργατικές οργανώσεις κάθε λογής, προμηθευτικούς και στεγαστικούς συνεταιρισμούς, συλλόγους για την οργάνωση του ελεύθερου χρόνου, καλλιτεχνικούς και πολιτιστικούς ομίλους.

Οι διάφορες οργανώσεις που επηρέαζε το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα συγκέντρωναν σχεδόν το σύνολο της εργατικής τάξης της Αυστρίας»

Κόμματα και κοινωνία πολιτών: ασύμβατη σχέση; Παραδείγματα

Αυστρία

Στη πρωτεύουσα, όμως, που ήταν ομόσπονδο κρατίδιο, όπως και σήμερα, οι σοσιαλδημοκράτες είχαν σταθερή πλειοψηφία δύο τρίτων. Σε διάστημα δέκα ετών (1923 - 1933) η τοπική κυβέρνηση είχε χτίσει 64.000 εργατικά διαμερίσματα όπου έμενε το 12% των κατοίκων της Βιέννης. Η πολιτική στέγασης που εξασφάλιζε υγιεινές συνθήκες, μαζί με το δημοτικό πρόγραμμα πρόληψης και περίθαλψης είχαν εξαλείψει σχεδόν μέχρι το 1934 τη "βιεννέζικη αρρώστια", τη φυματίωση, και είχαν εκμηδενίσει τη βρεφική θνησιμότητα. Το 1924 η Βιέννη είχε το μεγαλύτερο δίκτυο τραμ παγκοσμίως.

Κόμματα και κοινωνία πολιτών: ασύμβατη σχέση; Παραδείγματα

Ιταλία

«Τα κόμματα ήταν πριν κοινότητες μέσα στην κοινότητα. Ήταν στοιχεία συνοχής της κοινωνίας. Το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα μετέτρεψε την αγροτική πλέμπα, τους αναλφάβητους και εξαρτημένους από τους τσιφλικάδες και τον κλήρο αγρότες, σε πολιτικό υποκείμενο οικοδόμησης της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Μετέτρεψε αυτούς τους αγρότες σε πολιτικά υποκείμενα αλλαγών στη Νότιο Ιταλία.

Μετέτρεψε την εργατική τάξη της Βορείου Ιταλίας σε μια ενιαία τάξη που αγωνίστηκε για τις κατακτήσεις της».

Κόμματα και κοινωνία πολιτών: ασύμβατη σχέση; Παραδείγματα

Ιταλία

«Η Χριστιανική Δημοκρατία μετέτρεψε τους φασιστοειδείς και θρησκευόμενους μικροαστούς, τους χειρότερους και τους καλύτερους εκπροσώπους τους, εμπόρους, βιοτέχνες, δασκάλους και καθηγητές, σε μια μεσαία τάξη με μια κουλτούρα της αποταμίευσης, της αισθητικής και της κοινωνικής αρμονίας για να αποτελέσουν πυλώνες της δημοκρατίας».

Νίκι Βέντολα, *Η Αυγή*, 12.05.2013.

Το κόμμα μαζών (“κόμμα-κοινωνία”) και η κοινωνία πολιτών

- Τα κόμματα ως κοινότητες μέσα στην κοινότητα.
- Συνήθως: κόμματα εκτός mainstream.
- Οι στόχοι τους μετατρέπονται σε (αλλά και εκφράζουν τα) αιτήματα και στόχους εθελοντικών ομάδων και οργανώσεων που δρουν σε τοπικό, εργασιακό, εθνικό επίπεδο.
- Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο διαχωρισμός ανάμεσα σε κόμμα και οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών δυσχερής.

Το κόμμα μαζών (“κόμμα-κοινωνία”) και η κοινωνία πολιτών

- Τα κόμματα αυτά αναπτύχθηκαν κυρίως στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα, στις αρχές του εικοστού και στον μεσοπόλεμο.
- Κόμματα σοσιαλδημοκρατικά, κομμουνιστικά, χριστιανοδημοκρατικά, εθνικοσοσιαλιστικά.

Μήπως υποτιμούμε τα κοινωνικά κινήματα;

- ▶ Φορείς υψηλής πολιτικής και κοινωνικής καινοτομίας
- ▶ Συχνά, επηρεάζουν σημαντικά το μακρο-περιβάλλον εντός του οποίου δρουν τα κόμματα και οι οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών. Δομούν τις αξίες και τη δράση άλλων actors

Μήπως υποτιμούμε τα κοινωνικά κινήματα;

Το **εργατικό κίνημα** φορέας μιας προγραμματικής ατζέντας που επηρέασε καθοριστικά τις αντιλήψεις κατά το πρώτο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα

Το **φεμινιστικό κίνημα** συνέβαλε στην αλλαγή των αξιών ολόκληρων κοινωνιών

Το **οικολογικό κίνημα** επηρέασε σημαντικά τις αντιλήψεις και πολιτικές της τελευταίας τριακονταετίας

Μήπως υποτιμούμε τις μεγάλες λαϊκές κινητοποιήσεις;

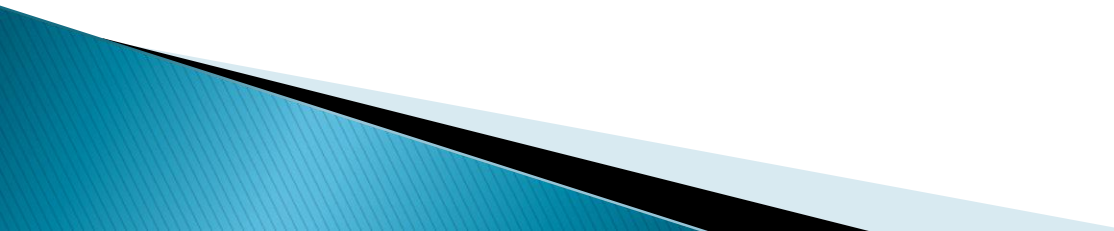
- ▶ Τα κοινωνικά κινήματα δημιουργούν οργανώσεις και θεσμούς.
- ▶ Προκαλούν όμως και μεγάλες κινητοποιήσεις, οι οποίες δεν έχουν κανονικότητα. Τα κοιν. κινήματα συνήθως «υπνώντουν» και αυτό οδηγεί στην υποτίμηση της επιρροής τους.
- ▶ Υπάρχουν, επιπλέον, μεγάλες κινητοποιήσεις δυσχερώς «κατατάξιμες» (πχ. Γαλλικός Μάης, Αγανακτισμένοι, κίνημα στην Τουρκία πρόσφατα) που επηρεάζουν σημαντικά την κοινωνία.

Μήπως υποτιμούμε τις άτυπες μικρές οργανώσεις;

- ▶ Η ίδια η έννοια της κοινωνίας πολιτών θα ήταν αδιανόητη χωρίς τις χιλιάδες μικρές οργανώσεις κάθε είδους (αθλητικές, πολιτισμικές, αναψυχής, αλληλεγγύης, ιδεών, γειτονιάς/δήμου κλπ.) που δρουν μακριά από τα ραντάρ της δημοσιότητας.

Ποια κοινωνία πολιτών;

Μεταξύ πολλών άλλων, δύο άξονες διαμόρφωσης οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών:

- ▶ 1) Συγκρουσιακή κουλτούρα versus συναινετική
 - ▶ 2) οφέλη (κυρίως) για τα μέλη versus οφέλη συλλογικά
-

Ποια κοινωνία πολιτών;

▶ 4 είδη ενώσεων ή δράσεων:

- 1) Συγκρουσιακού προσανατολισμού προς όφελος μελών (conflict-individual)
- 2) Συγκρουσιακού προσανατολισμού προς δημόσιο-συλλογικό όφελος (conflict-collective)
- 3) Συναινετικού προσανατολισμού προς όφελος μελών (consensus-individual)
- 4) Συναινετικού προσανατολισμού προς δημόσιο-συλλογικό όφελος (consensus-collective) (Dag Wolleboek and Per Selle 2008: pp. 47-70).

Ποια κοινωνία πολιτών;

Τα διαφορετικά είδη οργανώσεων και δράσεων πάντοτε συνυπάρχουν. Όπως συχνά συνυπάρχουν στο εσωτερικό της ίδιας οργάνωσης οι στόχοι που αφορούν τα μέλη με στόχους που αφορούν ευρύτερα σύνολα ή την κοινωνία ολόκληρη.

Ωστόσο, ανάλογα με την εποχή, κάποιες οργανώσεις ή μορφές δράσης δεσπόζουν ή δίνουν τον τόνο.

Ποια κοινωνία πολιτών;

Στο παρελθόν οι ενώσεις συγκρουσιακού προσανατολισμού προς όφελος μελών (conflict-individual) [κυρίως: ομάδες συμφέροντος και advocacy groups] και οι συγκρουσιακού προσανατολισμού προς δημόσιο-συλλογικό όφελος (conflict-collective) [κυρίως: κοινωνικά κινήματα] έπαιζαν ισχυρότερο ρόλο. Η κοινωνία πολιτών ως διαμεσολάβηση και ανταγωνισμός συμφερόντων αλλά και ως ανταγωνισμός αξιών και ιδεών ήταν πιο δυναμική από ό,τι σήμερα.

Συμπεράσματα 2

Η μορφολογία της κοινωνίας πολιτών διαφέρει ανάλογα με την εποχή.

Στο παρελθόν, τα κόμματα ήταν πιο κοντά στην κοινωνία πολιτών από ό,τι σήμερα (partyness of society) και επηρέαζαν σημαντικά την συγκρότησή της.

Ανάπτυξη μιας κοινωνίας πολιτών με επίκεντρο την κουλτούρα των ανερχόμενων κομμάτων, ιδιαίτερα δε των εργατικών κομμάτων (συνδικάτα, αστερισμός σωματειακών - συνεταιριστικών οργανώσεων κάθε είδους). Σε μια επόμενη φάση, αντίπαλα κόμματα (εθνικιστικά, χριστιανοδημοκρατικά) συνέβαλαν στην ανάπτυξη μιας προσκείμενης σε αυτά κοινωνίας πολιτών ή/και εξέφρασαν μια ήδη υπάρχουσα – και ιδεολογικά προσανατολισμένη προς αυτά - κοινωνία πολιτών.

Συμπεράσματα 2

Οι δυτικές δημοκρατίες, λόγω της συνεχούς ενδυνάμωσης των κομμάτων, γίνονται κομματικές δημοκρατίες.

Τα κοινωνικά κινήματα κρίσιμη συνιστώσα της κοινωνίας πολιτών (shapers). Διαμορφώνουν νέες ιδεολογικές και αξιακές ισορροπίες εντός της κοινωνίας και του πολιτικού συστήματος.

Οι μεγάλες «κινητοποιήσεις μαζών» συνισταμένη της κοινωνίας πολιτών «εν δράσει». Οι μικρές άτυπες ενώσεις, επίσης.

Συμπεράσματα 2

- ▶ Οι εθελοντικές ενώσεις πολιτικού, θρησκευτικού, εθνικού χαρακτήρα στηρίζονται σε μια λογική διαχωρισμού (separation) - απόστασης ή δυσπιστίας προς ανταγωνιστικές ενώσεις (Rothstein, 2005:101).
- ▶ Ως συνέπεια των ανωτέρω, πριν την ισχυροποίηση των κομμάτων και αμέσως μετά από αυτήν, οι ενώσεις και δράσεις συγκρουσιακού προσανατολισμού ήταν περισσότερο ισχυρές από ό,τι σήμερα.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ ΜΕ
ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΤΟ ΠΑΡΟΝ

Τα κόμματα

- “Parties in our sense of the word can only exist under a constitution through which they secure power and under which they assume responsibility »
- “Politics in the end is the art of solving substantive problems”.

William Milligan
Sloane (1914: 17)

Arthur Schlesinger
(1986: 276)

Δύο κρίσιμα ερωτήματα

- ▶ Τα σύγχρονα κόμματα κατέχουν πράγματι την εξουσία, πόση ισχύ διαθέτουν ;
- ▶ Έχουν την ικανότητα να επιλύουν αποτελεσματικά «σημαντικά προβλήματα»;

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ «ΧΑΟΣ»

- ▶ Η παγκοσμιοποίηση δεν διαθέτει αδιαμφισβήτητο διευθυντικό εξουσιαστικό πυρήνα και συνεκτικό θεσμικό (ποια όργανα είναι αρμόδια) ή πολιτικό (ποιοι actors) κέντρο
- ▶ Αποδυναμώνει καίρια τον πυρήνα της «διακυβέρνησης»: την ικανότητα λήψης και υλοποίησης δημόσιων αποφάσεων.
- ▶ Η παγκοσμιοποίηση είναι ισχυρή και «χαοτική»: είναι ισχυρή διότι είναι χαοτική.

Θεσμική αρχιτεκτονική της ΕΕ και κόμματα

Όχι ισχυρή ομοσπονδιοποίηση, όχι ισχυρά
εθνικά κράτη

1. Ασθενής εκτελεστική εξουσία στις
Βρυξέλλες, ασθενής και η εκτελεστική
εξουσία στα κράτη μέλη (Ο εκτελεστικός
βραχίονας της ΕΕ – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο,
Συμβούλιο Υπουργών, Επιτροπή – είναι
πλουραλιστικός, χωρίς συνεκτικό πολιτικό
κέντρο). Διπλό και ταυτόχρονο έλλειμμα
εξουσιαστικής ισχύος.

Θεσμική αρχιτεκτονική της ΕΕ και κόμματα

2. Σύστημα πολύπλοκο, χωρίς ευελιξία, «βαρύς» μηχανισμός λήψης αποφάσεων, δυσχερής ο συντονισμός πολιτικών: σύστημα αναποτελεσματικό
3. Σύστημα συντηρητικό : δεν αναθεωρεί εύκολα τις ειλλημμένες θεσμικές και πολιτικές αποφάσεις, προωθεί τη συναινετική λειτουργία, στηρίζεται στη κουλτούρα συμβιβασμού.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

- ▶ Εξασθένιση του κόμματος ως κεντρικού θεσμού στην διαδικασία λήψης απόφασης (τα κόμματα δεν έχουν πλέον τον πλήρη έλεγχο του πυρήνα της διακυβέρνησης)
- ▶ Εξασθένιση του κόμματος ως θεσμού ικανού να εναρμονίζει τις δημόσιες πολιτικές (έλλειμμα αποτελεσματικότητας)
- ▶ Εξασθένιση του κόμματος ως φορέα «συμβολικής ισχύος» (η κοινή γνώμη δεν θεωρεί τα κόμματα αποφασιστικούς πρωταγωνιστές και προνομιακούς παράγοντες στη λήψη απόφασης).

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

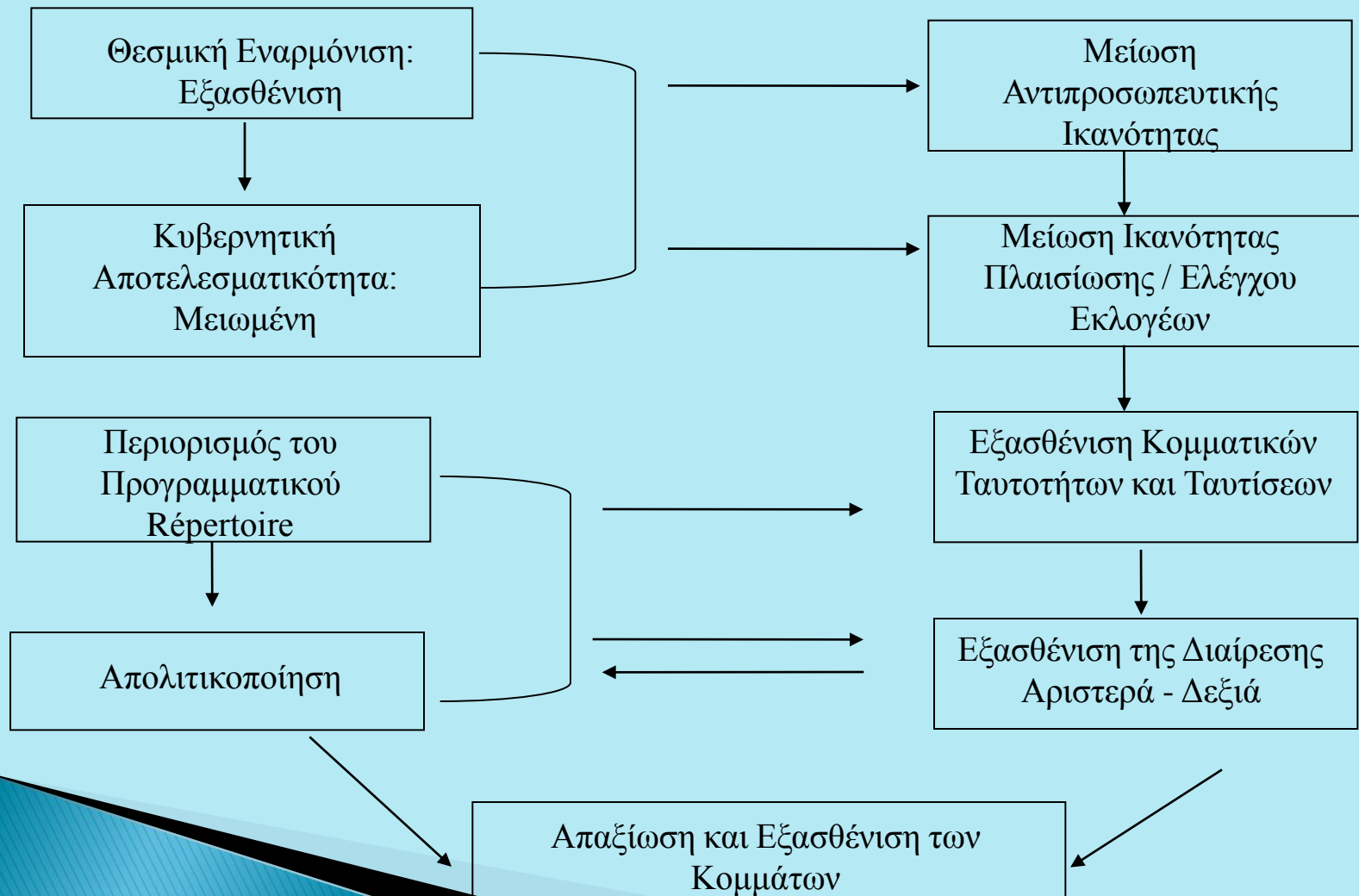
- ▶ Προπάντων:
- ▶ Τα κόμματα χάνουν σημαντικό μέρος της ικανότητάς τους να επιλύουν προβλήματα (problem-solving capacity)
- ▶ η ικανότητα ιδεολογικής και προγραμματικής καινοτομίας των κομμάτων εξασθενίζει, η διαίρεση δεξιάς - αριστεράς αποδυναμώνεται.

ΕΞΑΣΘΕΝΙΣΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Δυο Αιτιακές Αλυσίδες

Ευρωπαϊκή Ενοποίηση /
Παγκοσμιοποίηση

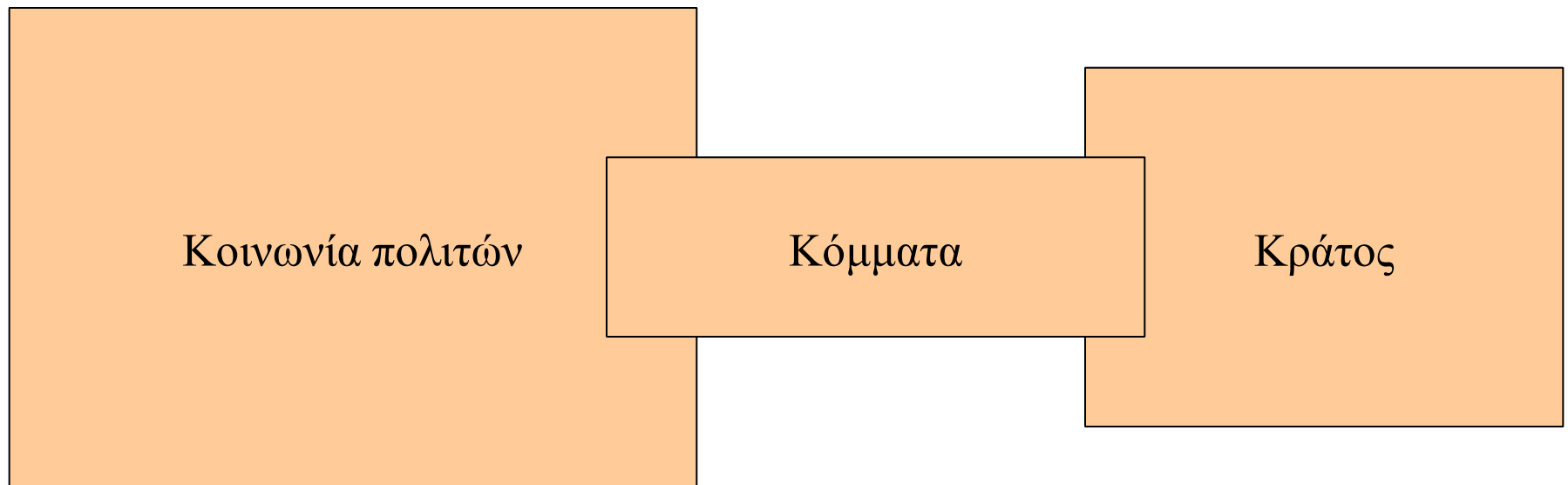
Μεταβιομηχανική Οικονομία
/ Πολιτισμική Αλλαγή

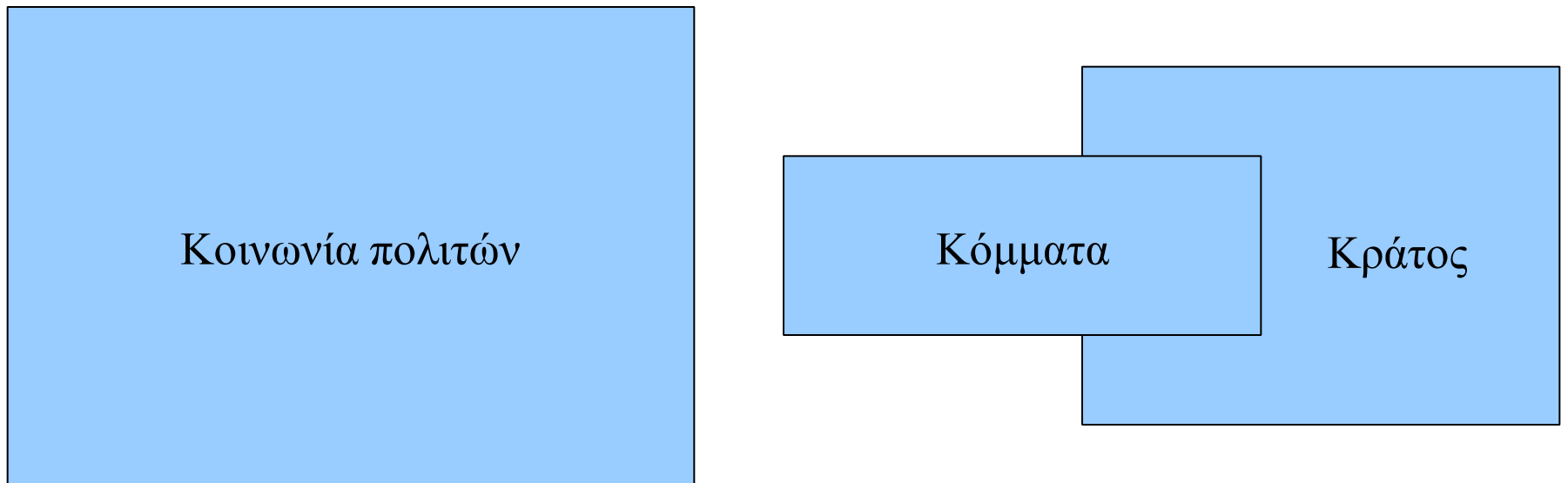
Η εποχή της αδυναμίας: πρωτόγνωρη εξασθένιση των αντιπροσωπευτικών συστημάτων

- ▶ Τα κόμματα δεν βρίσκονται σε κρίση: έχουν εισέλθει σε μια μακράς διάρκειας αποδυνάμωση. Ιστορική κρίση του θεσμού κόμμα: μια μακρο-ιστορικής σημασίας εξασθένιση
- ▶ Η εξασθένιση των κομμάτων δεν οφείλεται στην «απομάκρυνση τους από την κοινωνία»
- ▶ Συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο: η εξασθένιση οδηγεί στην απομάκρυνση από την κοινωνία, και η απομάκρυνση από την κοινωνία επιτείνει την εξασθένιση. Η αναποτελεσματικότητα τους ως μηχανισμών επίλυσης προβλημάτων, δηλ. διακυβέρνησης, δημιουργεί την κρίση αντιπροσώπευσης, όχι το αντίθετο.

Κόμματα, κράτος και κοινωνία πολιτών την εποχή του κόμματος μαζών (Delwit 2014)

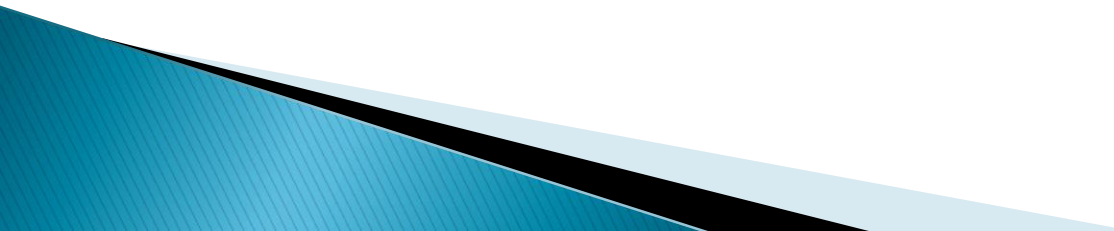
Κόμματα, κράτος και κοινωνία πολιτών την εποχή του κόμματος καρτέλ (Delwit 2014)

Συνέπειες της κρίσης αντιπροσώπευσης

- ▶ Η πολλαπλή και ταυτόχρονη εξασθένιση των εθνικών συστημάτων αντιπροσώπευσης (αποδυνάμωση κομμάτων, εθνικού κράτους, συνδικάτων) είναι μη-συγκυριακή.
- ▶ Ενισχύει
- ▶ Α. Την εκλογική και πολιτική αστάθεια
- ▶ Β. Τα κόμματα διαμαρτυρίας, συστημικά και αντι-συστημικά
- ▶ Γ. Τις οργανώσεις και τις συλλογικές δράσεις που έχουν ως επίκεντρο την κοινωνία πολιτών
- ▶

ΜΚΟ (οι «καλές»)

- ▶ Μεγάλη ακμή λόγω κρίσης αντιπροσωπευτικών συστημάτων, πολυπλοκοποίησης των κοινωνιών, διαμόρφωσης ευρέων - πολυεπίπεδων - συστημάτων διακυβέρνησης.
 - ▶ Σύνδεση με την «επίλυση προβλημάτων».
-

ΜΚΟ (οι «καλές»)

- ▶ Συνδυάζουν το ήθος του εθελοντισμού με την τεχνοκρατική λογική του ιδιωτικού τομέα και την κουλτούρα δημοσίου συμφέροντος του κρατικού τομέα: δύσκολη ισορροπία
- ▶ Συχνά εταίροι του κράτους και, ευρύτερα, των δημόσιων εξουσιών, παρά αντίβαρο ή αντι-εξουσία. Διαβουλευτικό «συναλλακτικό» πλαίσιο.
- ▶ Η αναζήτηση χρηματοδότησης μειώνει την «συγκρουσιakότητα» τους (εξάρτηση από τα προγράμματα)

ΜΚΟ (οι «καλές»)

- ▶ Ως «ανεξάρτητοι» εταίροι, συχνά επιτελούν κρατικές λειτουργίες
- ▶ Το πεδίο των ΜΚΟ ένα αυτόνομο πεδίο εντός της ΚΠ. Ημι-επαγγελματικές ή επαγγελματικές οργανώσεις.
- ▶ Οι ΜΚΟ συνήθως έχουν χαρακτηριστικά «top-down» και όχι «bottom-up». Η «οντολογική αμφιρέπεια» (Γιώργος Περτσάς, 2012) στοιχείο της ταυτότητας τους.

ΜΚΟ (οι «καλές»)

- ▶ Πολλές από αυτές δεν ανταποκρίνονται στο πρότυπο «εμβάθυνση της δημοκρατίας» που οι νεο-τοκβιλιανές προσεγγίσεις τους αποδίδουν.
- ▶ Ενδυναμώνουν, ωστόσο, τον πλουραλισμό των σύγχρονων κοινωνιών.
- ▶ Μήπως κάποιες ΜΚΟ συγκροτούν ένα «τρίτο τομέα» μεταξύ κράτους και ΚΠ; Μήπως αυτός ο τρίτος τομέας, εκτός από αυτοτελές υποσύστημα της ΚΠ, τείνει ίσως να προσεγγίσει υπερβολικά το κράτος;

Γενικά συμπεράσματα

Η κοινωνία πολιτών και οι πολιτικοί θεσμοί συνδέονται στενά και αλληλοεπηρεάζονται.

Αλλωστε, εκ των πραγμάτων, ένα σημαντικότατο τμήμα οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών χειρίζεται θέματα που αφορούν την «res publica». Η κοινωνία πολιτών δεν είναι απλώς ένας δημόσιος χώρος αλλά και χώρος διαχείρισης θεμάτων δημοσίου συμφέροντος.

Γενικά συμπεράσματα

Η «σύγχρονη» μορφή και οργάνωση της κοινωνίας πολιτών επηρεάζεται από κρίσιμες εξελίξεις που συνδέονται με την παγκοσμιοποίηση, τις νέες μορφές διακυβέρνησης, την εξασθένιση του εθνικού κράτους, την κρίση του κράτους πρόνοιας, την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού.

Γενικά συμπεράσματα

Ειδικότερα, η εξασθένιση των εθνικών συστημάτων πολιτικής αντιπροσώπευσης (με επίκεντρο την αποδυνάμωση των κομμάτων και των μεγάλων επαγγελματικών ενώσεων) είναι ο κρίσιμος ενδιάμεσος κρίκος που επηρεάζει την δυναμική και τα χαρακτηριστικά της σημερινής κοινωνίας πολιτών.

Γενικά συμπεράσματα

Αντίστοιχα, οι «παλαιές» μορφές της κοινωνίας πολιτών επηρεάστηκαν από άλλες κρίσιμες παραμέτρους: συγκρότηση εθνικών κρατών και κατάρρευση αυτοκρατοριών, βιομηχανία, κοινοβουλευτισμός, απουσία περιεκτικού κράτους πρόνοιας, πίστη στην πρόοδο και, αργότερα, ισχυρό κράτος, μεγάλες οργανώσεις (κόμματα, επαγγελματικές ενώσεις, Εκκλησία), εκτεταμένοι δημόσιοι προνοιακοί μηχανισμοί κλπ. (δόμηση της κοινωνίας πολιτών γύρω από producers).

Γενικά συμπεράσματα

Εάν ισχύουν τα προηγούμενα, τότε :

- ▶ α) Η μορφή και δομή της κοινωνίας πολιτών αλλάζει ανάλογα με την εποχή. «Η ενεργοποίηση των πολιτών πρέπει πάντα να εξετάζεται in context» (Bruno Jobert, 2008: 4),
- ▶ β) Αντί για κρίση ή αναγέννηση της κοινωνίας πολιτών είναι προτιμότερο να μιλάμε για την μετάβαση από ένα τύπο σε έναν άλλο (Dag Wolleboek and Per Selle, 2008: 51). Είναι προτιμότερο να αναζητούμε τη πραγματική δυναμική των εξελίξεων, γνωρίζοντας ότι τα ιδεολογικά ρεύματα, οι κομματικές και κρατικές ιδεολογίες, οι «πολιτισμικές» μόδες επηρεάζουν υπέρμετρα τις αντιλήψεις για το «τι είναι η κοινωνία πολιτών».

Γενικά συμπεράσματα

γ) Η μορφολογία της ΚΠ προσδιορίζεται από εξελίξεις «εκτός κοινωνίας πολιτών». Στο εσωτερικό μιας αιτιακής αλυσίδας «διπλής φοράς», δεν είναι πάντα η κοινωνία πολιτών ο καθοριστικός παράγων, ο παίκτης-οδηγός.

Το σημερινό success story της κοινωνίας πολιτών πρέπει να αξιολογηθεί σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο «μεταβάσεων».

Γενικά συμπεράσματα: Σήμερα

- ▶ 1. Η ποικιλία και η πυκνότητα του οργανωτικού χάρτη της ΚΠ έχει ενισχυθεί. Υπάρχουν περισσότερες οργανώσεις και περισσότεροι τύποι οργανώσεων σε σύγκριση με το παρελθόν.
- ▶ 2. Ο οργανωτικός δυναμισμός έχει επίσης αυξηθεί: πολλές οργανώσεις «κλείνουν», πολλές περισσότερες δημιουργούνται
- ▶ 3. Περισσότεροι άνθρωποι οργανώνονται για να προωθήσουν ατομικούς ή συλλογικούς στόχους, αλλά λιγότεροι στο πλαίσιο ευρύτερων «ιδεολογικών» οργανώσεων (organized individualism ???)
- ▶ 4. Οι οργανώσεις πολιτισμικού τύπου, αναψυχής, παροχής υπηρεσιών έχουν ενισχυθεί.

Γενικά συμπεράσματα: Σήμερα

Οι ενώσεις συναινετικού προσανατολισμού προς όφελος μελών (consensus- individual) και οι δομές συναινετικού προσανατολισμού προς δημόσιο-συλλογικό όφελος [κυρίως: ανθρωπιστικές-φιλανθρωπικές οργανώσεις, οργανώσεις υπεράσπισης δικαιωμάτων, ιδρύματα] έχουν ενισχυθεί σε βάρος των οργανώσεων εκπροσώπησης επαγγελματικών συμφερόντων και των «ιδεολογικών» οργανώσεων.

Γενικά συμπεράσματα: Σήμερα

Στο νέο πλαίσιο ενδυνάμωσης του ρόλου των συναινετικού τύπου ενώσεων, οι ΜΚΟ αποτελούν ένα κεντρικό και εξαιρετικά ενισχυμένο πυλώνα. Αντιμετωπίζουν, όμως, τον κίνδυνο «μερικής αποκοπής» από τις ρίζες του εθελοντισμού.

Ωστόσο, η κοινωνία πολιτών παραμένει **ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΙΚΗ**.

Γενικά συμπεράσματα: Σήμερα

Τα κοινωνικά κινήματα (παλαιά και νέα) παραμένουν κρίσιμη συνιστώσα της κοινωνίας πολιτών και, υπό μια έννοια, επίσης ενισχύονται. Το ίδιο ισχύει για τις μεγάλες «κινητοποιήσεις μαζών» (η κοινωνία πολιτών «εν δράσει»).

Η εικόνα που προκύπτει είναι σύνθετη: ενδυνάμωση του ρόλου των συναινετικού τύπου ενώσεων και, ταυτόχρονα, ενδυνάμωση των δράσεων συγκρουσιακού τύπου.

Το μέλλον

Οι προοπτικές των ΜΚΟ αξιολογούνται πολύ θετικά, διότι παράγουν σημαντικά δημόσια αγαθά. Ειδικότερα, το ίδιο ισχύει για τις οργανώσεις κοινωνικής αλληλεγγύης.

Επίσης, οι κινηματικού τύπου οργανώσεις και δράσεις ευνοούνται από την εξασθένιση των συστημάτων πολιτικής αντιπροσώπευσης.

Υπάρχει κάτι που μπορεί να αλλάξει τα προηγούμενα; Ναι, οι οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις αλλά και η ίδια η κοινωνία πολιτών με την μη-προβλέψιμη δράση της!